

สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการจำเป็นในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

A Study on the Current Situation, Problems and Needs Assessment for Participatory Action Supervision to Promote the School Internal Quality Assurance in Primary Educational Service Area

คัชรินทร์ มหาวงศ์¹, สุนีย์ เงินยวง², สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ³, เกียรติสุตา ศรีสุข⁴
Katcharin Mahawong¹, Sune Nguenyung², Somsak Phuvipadawat³,
Kiatisuda Srisuk⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 326 คน และครูที่รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษา จำนวน 342 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางตาย เชียงฉี ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการนิเทศด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ค่าสถิติทดสอบที่ เทคนิค Modified Priority Needs Index (PNImodified) และเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นจำแนกตามตำแหน่งและขนาดโรงเรียน โดยใช้สถิติ Mann-Whitney U-test และ Kruskal Wallis

ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 5 ด้าน สภาพปัจจุบันมีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน มีสภาพที่ต้องการอยู่ในระดับมากทุกด้าน และ มีสภาพปัญหาในทุกๆ ด้าน เนื่องจากสภาพที่ต้องการมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าสภาพปัจจุบันในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ด้านติดตามและวิเคราะห์ผลการนิเทศ รองลงมาคือ ด้านการออกแบบวางแผนการนิเทศ ด้านปฏิบัติการ

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

^{2,3,4} ภาควิชาประเมินผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

¹ Ph.D. Candidate, Department of Research and Development in Education, Faculty of Education, ChiangMai University.

^{2,3,4} Department of Educational Evaluation and Research, ChiangMai University.

นิเทศ ตามลำดับ ผู้บริหารและครูมีความต้องการจำเป็นในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้บริหารและครูในโรงเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง มีความต้องการจำเป็นแตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีความต้องการจำเป็นไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น การนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

Abstract

The objective of this study was to investigate the current situation, problems and needs assessment for participatory action supervision to promote the school internal quality assurance in the Office of Primary Educational Service Area. The samples of the study included 326 school administrators and 342 teachers who were responsible for the school internal quality assurance. The table of Tay Chiangchee was applied for limiting the samples with the validity of 95%. Moreover, they were selected by Stratified sampling by region. The data collection was done by distributing the 5 –rating scale questionnaire on the current situation, problems and needs assessment for participatory action supervision to promote the school internal quality assurance. The data was analyzed by the basic statistics, t-test, the techniques of Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}), Mann-Whitney U-test and Kruskal Wallis

The study revealed that the five aspects of participatory action supervision to promote the school internal quality assurance as the current situation was rated as at moderate level in all aspects. The problems were existent in all aspects because the needs had the higher level than the current situation at the statistical significance level of .01. The highest aspects of needs assessment were follow-up and supervisory analysis, supervisory plan, supervisory practice, respectively. The school administrators and teachers had the needs assessment for participatory action supervision to promote the school internal quality assurance that had the statistically different significance at 0.1. The school administrators and teachers in small-sized schools and moderate-size school had the needs assessment differed from large-size schools with the statistically different significance. As the small-size schools and moderate-size schools, large-size schools and extra large-size schools had no difference of needs assessment.

Keywords: Needs assessment, participatory action supervision, school internal quality assurance

บทนำ

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกลไกสำคัญที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นระบบที่สร้างความมั่นใจ (Assure) ว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรและสังคมต้องการ (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2553: 2) แต่ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ.2542-2551) ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษายังไม่เข้มแข็ง สถานศึกษาไม่ได้สร้างระบบคุณภาพให้เกิดอย่างจริงจังมุ่งเน้นการปรับปรุงเพื่อให้ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกเท่านั้น (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2554: 1) สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง พ.ศ 2552-2559 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553: 92) ได้สรุปไว้ว่า สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการประกันคุณภาพภายในและยังไม่ได้บูรณาการเรื่องการประกันคุณภาพภายใน เข้าสู่การบริหารงานภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รวมทั้งการส่งเสริมให้ครู อาจารย์และบุคลากรภายในสถานศึกษา ปฏิบัติงานภายใต้ ระบบการประกันคุณภาพเพื่อการปฏิบัติงานปกติ

จากสภาพปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น ได้มีงานวิจัยหลายๆ งานวิจัยเช่น ผดุง ยาละ (2552) สำนักทดสอบทางการศึกษา (2555) และสุตวดี จตุรงค์วานิช (2555) ได้ให้ข้อเสนอแนะที่ตรงกันว่า แนวทางแก้ไขปัญหาการประกันคุณภาพภายในอย่างหนึ่งคือ การนิเทศการศึกษา ซึ่งการนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยเหลือและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้ส่งผลถึงคุณภาพ

ของผู้เรียนและคุณภาพของการศึกษาเป็นสำคัญ และก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (วีชรา เล่าเรียนดี, 2553: 28) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษาของนักการศึกษาหลายๆ ท่าน เช่น กระบวนการนิเทศของ แฮริส(Harris. 1985) กระบวนการนิเทศของ Allen (อ้างใน สัจด์ อุทรานันท์. 2530: 76) กระบวนการนิเทศของสังต์ อุทรานันท์(2530) กระบวนการนิเทศของ Glatthorn (1984) และกระบวนการนิเทศของ Glickman and other (1995) ร่วมกับการใช้หลักการดำเนินงานตามวงจรเดมมิ่ง (PDCA) และหลักการมีส่วนร่วมระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ สรุปเป็นกระบวนการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จำนวน 5 ขั้นตอน คือ ขั้นประเมินสภาพการทำงาน ขั้นออกแบบวางแผนการนิเทศ ขั้นปฏิบัติการนิเทศ ขั้นวิเคราะห์และติดตามผล และ ขั้นประเมินผล สรุปและปรับปรุงแก้ไข โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้เป็นระบบและมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกระบวนการนิเทศดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง (Fumer and Flankin, 1982: 331 อ้างอิงใน สัจด์ อุทรานันท์, 2530: 46) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานจะมีส่วนช่วยให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ง่ายขึ้น และ การมีส่วนร่วมในแต่ละเรื่องจะเป็นการสร้างแรงจูงใจและเสริมแรงในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานหรือทีมงาน (จารุพงศ์ พลเดช, 2546, หน้า 13)

จากประโยชน์ ความสำคัญ และสภาพปัญหาของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาในลักษณะเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาว่าสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการจำเป็นการนิเทศเชิงปฏิบัติการ

แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายใน เป็นอย่างไร ซึ่งผลการศึกษานำมา เป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อหารูปแบบการนิเทศเพื่อ ส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่ เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และ ความต้องการจำเป็น ในการนิเทศเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษา

2. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการจำเป็น ในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่ง เสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำแนก ตามตำแหน่งและขนาดโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน

ขอบเขตการวิจัย

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 28,555 คน ครูที่รับผิดชอบงานประกัน คุณภาพการศึกษา จำนวน 28,555 คน ในสถาน ศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม ศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้น ฐาน จำนวน 28,555 แห่ง เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย ในครั้งนี้ คือ กระบวนการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบ มีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์จากเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 ด้าน คือ 1) ด้านการ ประเมินสภาพการทำงาน 2) ด้านการออกแบบ วางแผนการนิเทศ 3) ด้านปฏิบัติการนิเทศ 4) ด้านติดตามผลและวิเคราะห์ผล 5) ด้านประเมิน ผล ปรับปรุงและพัฒนา

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น ได้แก่ ตำแหน่งและขนาดของ โรงเรียน

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความต้องการจำเป็น ในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่ง เสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ บริหารสถานศึกษาและครูที่รับผิดชอบงานประกัน คุณภาพการศึกษา จากโรงเรียนจำนวน 379 โรงเรียน จำนวน 758 คน เป็นผู้บริหารสถาน ศึกษา จำนวน 379 คน และครูที่รับผิดชอบ งานประกันคุณภาพการศึกษา จำนวน 379 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง ต่าย เชียงฉี (อ้างใน เกียรติสุตา ศรีสุข, 2552, หน้า 80) ที่ ระดับความเชื่อมั่น 95% และสุ่มกลุ่มตัวอย่าง แบบแบ่งชั้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ เป็นแบบสอบถามสภาพ ปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการนิเทศเชิง ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบ มาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) 5 ระดับ จำนวน 54 ข้อ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ท่าน โดยมีค่าดัชนีความ สอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ .67-1.00 และมีค่าความ เชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .99

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำหนังสือถึงโรงเรียนที่เป็นกลุ่ม ตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลและ ส่งแบบสอบถามคืนให้แก่ผู้วิจัยทางไปรษณีย์

2. ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามตอบกลับ ประมาณร้อยละ 88.13 ของจำนวน กลุ่มตัวอย่าง รวมได้รับแบบสอบถามทั้งหมด 668 ฉบับแยกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 326 ฉบับ และ ครู ที่รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษาจำนวน 342 ฉบับ

3. สรุปผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหาร ร้อยละ 48.80 เป็นครู ร้อยละ 51.20 และอยู่ใน โรงเรียนขนาดเล็กมากที่สุด คือ ร้อยละ 48.35 รองลงมาคืออยู่ในโรงเรียนขนาดกลาง ร้อยละ 45.66 โรงเรียนขนาดใหญ่ ร้อยละ 2.69 และ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ร้อยละ 3.29

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพ ที่ต้องการในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบ มีส่วน ร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถาน ศึกษา วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน

2. วิเคราะห์สภาพปัญหาโดยการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของสภาพที่ต้องการ และสภาพที่เป็นจริง ด้วยการทดสอบค่า t (t-test) แบบ Paired-samples

3. เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจาก มากไปหาน้อย โดยวิธี Modified Priority Needs Index (PNI_{modified})

4. เปรียบเทียบความแตกต่างความ ต้องการจำเป็นจำแนกตามตำแหน่ง ด้วยค่าสถิติ Mann-Whitney U-test แบบ 2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกันและเปรียบเทียบความแตกต่างความ ต้องการจำเป็นจำแนกตามขนาดโรงเรียน ด้วยค่า สถิติ Kruskal Wallis และทำการทดสอบความ แตกต่างรายคู่ ด้วยค่าสถิติ Mann-Whitney U-test แบบ 2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความ ต้องการจำเป็น ในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็น ในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำแนกตามประเด็นหลัก

กระบวนการ นิเทศ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่ต้องการ			t-test	PNI _{modified}	ลำดับ ที่
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ			
1. การประเมิน สภาพการทำงาน	3.216	.825	ปานกลาง	4.386	.689	มาก	31.039**	0.364	5
2. การออกแบบ วางแผนการ นิเทศ	3.054	.880	ปานกลาง	4.383	.587	มาก	36.372**	0.435	2
3. ปฏิบัติการ นิเทศ	3.085	.917	ปานกลาง	4.355	.614	มาก	34.528**	0.412	3
4. ติดตามผล และวิเคราะห์ผล การนิเทศ	3.022	.927	ปานกลาง	4.384	.628	มาก	34.071**	0.451	1
5. ประเมินผล ปรับปรุงและ พัฒนา	3.154	.941	ปานกลาง	4.409	.598	มาก	31.603**	0.398	4
รวม	3.107	.841	ปานกลาง	4.384	.563	มาก	36.212**		

**p < .01

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันมีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน มีสภาพที่ต้องการอยู่ในระดับมากทุกด้านและมีสภาพปัญหาในทุกด้าน เนื่องจากสภาพที่ต้องการมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าสภาพปัจจุบันในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ด้านติดตามและวิเคราะห์ผลการนิเทศ (PNI_{modified} = .451) รอง

ลงมาคือ ด้านการออกแบบวางแผนการนิเทศ (PNI_{modified} = .435) และด้านปฏิบัติการนิเทศ (PNI_{modified} = .412) ตามลำดับ

ผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็น 5 ลำดับแรกของความต้องการจำเป็นในการทำงานร่วมกันระหว่างศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและครู ในแต่ละด้าน นำเสนอดังนี้

ตารางที่ 2 ค่า PNI_{modified} ด้านประเมินสภาพการทำงาน

ลำดับที่	รายการ	PNI _{modified}
1	ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างการดำเนินงานของสถานศึกษากับแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา	.405
2	ประเมินความรู้ความเข้าใจของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	.387
3	ตรวจสอบความสอดคล้องของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษากับมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา	.385
4	ตรวจสอบความถูกต้อง ครบคลุมของการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษากับมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา	.376
5	ตรวจสอบความถูกต้องของการดำเนินการติดตามตรวจสอบ การปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา	.372

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้บริหารและครู มีความต้องการจำเป็นในเรื่อง ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและครู ร่วมกันตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างการดำเนินงานของสถานศึกษากับแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา มากที่สุด

(PNI_{modified} =.405) รองลงมาคือ ร่วมกันประเมินความรู้ความเข้าใจของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (PNI_{modified} = .387)

ตารางที่ 3 ค่า PNI_{modified} ด้านวางแผนการนิเทศ

ลำดับที่	รายการ	PNI _{modified}
1	กำหนดวิธีการนิเทศ	0.480
2	กำหนดผลสำเร็จที่จะได้รับจากการนิเทศ	0.450
3	สร้างแบบประเมินผลการนิเทศแต่ละครั้ง	0.447
4	วางแผนการประเมินผลการนิเทศ	0.441
5	กำหนดวิธีการประเมินผลการนิเทศแต่ละครั้ง	0.438

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้บริหารและครูมีความต้องการจำเป็นในเรื่อง ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและครู ร่วมกันกำหนดวิธีการนิเทศ

(PNI_{modified} =.480) รองลงมาคือ ร่วมกันกำหนดผลสำเร็จที่จะได้รับจากการนิเทศ (PNI_{modified} =.450)

ตารางที่ 4 ค่า PNI_{modified} ด้านปฏิบัติการนิเทศ

ลำดับที่	รายการ	PNI _{modified}
1	ทบทวนวิธีการนิเทศทุกครั้ง	0.446
2	ให้ข้อมูลย้อนกลับหลังการนิเทศทุกครั้ง	0.440
3	บันทึกข้อมูล ร่องรอย หลักฐาน วิธีดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน และปัญหาอุปสรรคจากการนิเทศทุกครั้ง	0.427
4	มีการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันทั้งศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและครูเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	0.426
5	ลักษณะการนิเทศเป็นการลงมือปฏิบัติจริงในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครูและศึกษานิเทศก์	0.423

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้บริหารและครู มีความต้องการจำเป็นในเรื่อง ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและครู ร่วมกันทบทวนวิธีการนิเทศทุกครั้ง

(PNI_{modified} =.446) รองลงมาคือ ร่วมกัน ให้ข้อมูลย้อนกลับหลังการนิเทศทุกครั้ง (PNI_{modified} =.440)

ตารางที่ 5 ค่า PNI_{modified} ด้านติดตามผลและวิเคราะห์ผลการนิเทศ

ลำดับที่	รายการ	PNI _{modified}
1	กำหนดวิธีการในการติดตามผลการนิเทศ	0.481
2	กำหนดระยะเวลาติดตามผลการนิเทศ อย่างต่อเนื่อง	0.472
3	กำหนดวิธีวิเคราะห์ข้อมูลจากการนิเทศอย่างชัดเจน	0.456
4	ลงมือปฏิบัติแก้ปัญหาที่เกิดจากการนิเทศ	0.453
5	เสนอวิธีการและทางเลือกใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาจากการนิเทศ และพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น	0.449

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้บริหารและครู มีความต้องการจำเป็นในเรื่อง ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและครู ร่วมกันกำหนดวิธีการในการติดตาม

ผลการนิเทศ มากที่สุด (PNI_{modified} =.481) รองลงมา ร่วมกันกำหนดระยะเวลาติดตามผลการนิเทศอย่างต่อเนื่อง (PNI_{modified} =.472)

ตารางที่ 6 ค่า PNI_{modified} ด้านประเมินผล ปรับปรุงและพัฒนา

ลำดับที่	รายการ	PNI _{modified}
1	แสดงความคิดเห็นและอภิปรายเกี่ยวกับข้อมูลจากการนิเทศ	0.442
2	ประเมินผลการนิเทศแต่ละครั้ง	0.441
3	อภิปรายและสรุปผลการนิเทศ เปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินผลการนิเทศที่กำหนดไว้	0.425
4	จัดทำระบบรายงานผลการนิเทศที่เข้าใจง่าย ถูกต้องและเป็นรูปธรรม	0.411
5	จัดทำรายงานสรุปผลการนิเทศ ทุกครั้ง	0.409

จากตาราง 6 พบว่า ผู้บริหารและครู มีความต้องการจำเป็นในเรื่อง คีษานิเทศก์ ผู้บริหารและครู ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและแสดงออกเกี่ยวกับข้อมูลจากการนิเทศ มากที่สุด (PNI_{modified} =.442) รองลงมาคือ ร่วมกันประเมินผลการนิเทศแต่ละครั้ง (PNI_{modified} =.441)

3. การเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อ

ส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่งและขนาดโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน โดยมีการทดสอบการแจกแจงของข้อมูล (Tests of Normality) ดังนี้

H_0 : ข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ

H_1 : ข้อมูลมีการแจกแจงไม่ปกติ

ตารางที่ 7 ผลการทดสอบการแจกแจงของข้อมูล (Tests of Normality) จำแนกตามตำแหน่งและขนาดโรงเรียน

สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม	Kolmogorov-Smirnov			
	Statistic	df	Sig	
ตำแหน่ง	ผู้บริหารโรงเรียน	.253	326	.000
	ครู	.322	342	.000
ขนาดโรงเรียน	ขนาดเล็ก	.248	323	.000
	ขนาดกลาง	.294	305	.000
	ขนาดใหญ่	.411	18	.000
	ขนาดใหญ่พิเศษ	.273	22	.000

จากตารางที่ 7 ผลการทดสอบการแจกแจงของข้อมูล (Tests of Normality) จำแนกตามตำแหน่งและขนาดโรงเรียน พบว่า มีค่า Significance = .000 ทุกรายการ แสดงว่าปฏิเสธ H_0 ยอมรับ H_1 นั่นคือ ข้อมูลมีการแจกแจงไม่ปกติ จึง

ทำการวิเคราะห์ข้อมูล แบบ One-way Analysis of Variance by Non-Parametric Method โดยใช้สถิติ Mann-Whitney U-test และ สถิติ Kruskal Wallis

ตารางที่ 8 ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง

ตำแหน่ง	Mean	Mean Rank	n	Mann-Whitney U value	Mann-Whitney U prob
ผู้บริหารโรงเรียน	.653	374.90	326	42575.000	.000
ครู	.515	295.99	342		

จากตารางที่ 8 ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหาร

และครู มีความต้องการจำเป็นในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 9 ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำแนกตามขนาดโรงเรียน

ขนาดโรงเรียน	Mean	Mean Rank	n	Kruskal Wallis value	Kruskal Wallis U prob
เล็ก	.638	327.89	323	14.163	.003
กลาง	.501	326.90	305		
ใหญ่	1.022	442.47	18		
ใหญ่พิเศษ	.532	448.48	22		

จากตารางที่ 9 ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน

อย่างน้อย 1 คู่ มีความต้องการจำเป็นในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 10 ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำแนกตามขนาดโรงเรียนเป็นรายคู่

ขนาดโรงเรียน	เล็ก	กลาง	ใหญ่	ใหญ่พิเศษ
เล็ก	-	.979	.017*	.014*
กลาง		-	.011*	.001**
ใหญ่			-	.946
ใหญ่พิเศษ				-

* p< .05, ** p< .01

จากตาราง 10 ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาจำแนกตามขนาดโรงเรียนเป็นรายคู่พบว่า ผู้บริหารและครูในโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่ มีความต้องการจำเป็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ส่วนผู้บริหารและครูใน โรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีความต้องการจำเป็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนผู้บริหารและครูโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีความต้องการจำเป็นไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

สภาพปัจจุบัน ในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พบว่า มีการดำเนินการทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน มีสภาพความต้องการในระดับมากทุกด้าน และมีสภาพปัญหาในทุกๆ ด้านทั้งนี้เนื่องจากสภาพความต้องการสูงกว่าสภาพปัจจุบันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน นั้นแสดงว่า ปัจจุบัน ผู้บริหารและครูมีความต้องการการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในทุกๆ ด้าน ผู้บริหารและครูมีความต้องการการนิเทศที่ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและครูประสานสัมพันธ์ร่วมมือกันในทุกด้านเพื่อพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน และเป็นการนิเทศ

แบบกัลยาณมิตร ซึ่งสอดคล้องกับหลักการการนิเทศการศึกษา ของฟรานเซท (Franseth, 1962 อ้างใน วีระศักดิ์ ชมภูคำ, 2550: 16) ที่กล่าวไว้ว่าการนิเทศจะให้ผลสูงสุดก็ต่อเมื่อการนิเทศนั้นตั้งอยู่บนจุดมุ่งหมายที่แน่นอน ซึ่งได้ตกลงพิจารณา ร่วมกันโดยคณะครูและคณะนิเทศ และสอดคล้องกับ วีชรา เล่าเรียนดี (2553: 28) ที่สรุปว่า การนิเทศ เป็นความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่าย ทุกคนที่เกี่ยวข้อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และเมื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็นพบว่า ด้านที่มีความต้องการมากที่สุด คือ ด้านติดตามและวิเคราะห์ผลการนิเทศ และเมื่อพิจารณาลำดับความต้องการจำเป็นในรายละเอียดในด้านการติดตามและวิเคราะห์ผลการนิเทศ จะพบว่า ข้อรายการที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและครูร่วมกันกำหนดวิธีการติดตามผลการนิเทศ รองลงมาคือ ร่วมกันกำหนดระยะเวลาติดตามผลการนิเทศ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิภาญจน์ โปธิลังกา (2555: 93) ที่ผลการวิจัยพบว่า ในการดำเนินการนิเทศด้าน การติดตามและประเมินผลการนิเทศ รายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การติดตามและนิเทศภายในเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ อาจเนื่องจาก ในการนิเทศของส่วนใหญ่จะเป็นการนิเทศ ที่ไม่ต่อเนื่อง ขาดการติดตามผลและไม่นำผลการนิเทศมาวิเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาต่อไป แต่เมื่อพิจารณาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI^{modified}) ในทุกๆ ด้าน พบว่ามีค่าสูงมากและ แต่ละด้านมีค่าไม่แตกต่างกันมากนัก นั่นก็แสดงว่า ผู้บริหารและครูมีความต้องการจำเป็นในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในทุกๆ ด้าน ซึ่งตามหลักการนิเทศที่ดีต้องทำงานเป็นกระบวนการ มีการทำงานเป็นขั้นตอน มีความต่อเนื่องไม่หยุดนิ่งและมีปฏิสัมพันธ์กัน (สังต์ อุทรานันท์, 2530: 116)

ผลการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้บริหารและครู พบว่า ผู้บริหารและครูมีความต้องการจำเป็นที่แตกต่างกัน โดยผู้บริหารมีความต้องการจำเป็นมากกว่าครู ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจาก งานนิเทศการศึกษาเป็นหน้าที่หนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษา จึงทำให้ผู้บริหารเห็นความสำคัญและความจำเป็นของการนิเทศมากกว่าครูผู้สอน การนิเทศ ที่เป็นลักษณะการทำงานร่วมกัน ทั้งผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และครู ก็จะเป็นการแบ่งเบาภาระในการนิเทศของผู้บริหาร และช่วยเหลือสนับสนุนในการบริหารจัดการโรงเรียนมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ชารีมณีศรี (2538: 52) ที่กล่าวไว้ว่า ในทางปฏิบัติจริง ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ในโรงเรียน ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้บริหารและผู้นิเทศด้วย แต่เมื่อใดสวมบทบาทเป็นผู้บริหารและเมื่อใดเป็นศึกษานิเทศก์ขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายเจตนารมณ์ในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ยังเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา เป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ปฏิบัติงานได้อย่างเป็นระบบ มีคุณภาพตามมาตรฐาน (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2554: 2) ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการ เพื่อจะนำความรู้นั้นไปถ่ายทอดให้กับครู หรือโน้มน้าวให้ครูเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพภายใน เพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษากำหนด และเมื่อการเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นของผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกันพบว่า โรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง มีความต้องการ แตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ และเมื่อพิจารณาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีความต้องการจำเป็นมากที่สุด และ โรงเรียนขนาดเล็กมีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุด ทั้งนี้

อาจจะเนื่องมาจาก โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และบุคลากร และผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม(พ.ศ.2554-2558) พบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีสัดส่วนได้รับการรับรองมาตรฐานสูงสุด รองลงมาคือ โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และ ขนาดเล็ก ตามลำดับ(สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2556: 22) จึงทำให้การนิเทศ ติดตาม ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีน้อยกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก นอกจากนี้โรงเรียนขนาดเล็กมีบุคลากรน้อย บุคลากรคนเดียวรับผิดชอบหลายงาน จึงอาจจะทำให้รู้สึกว่าได้รับการนิเทศบ่อยครั้งกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษที่มีครูจำนวนมาก ครูแต่ละคนรับผิดชอบงานเฉพาะด้าน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารและครูมีความต้องการจำเป็นในการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนั้น ศึกษานิเทศก์ควรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการนิเทศ เป็นการนิเทศเชิงปฏิบัติการ โดยการมีส่วนร่วมของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและครู โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้เป็นระบบ และมีคุณภาพตามที่มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษากำหนด

1.2 จากผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารและครู ในโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษมีความต้องการในการนิเทศเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก ดังนั้น ศึกษานิเทศก์ไม่ควรจะละเลยในการนิเทศโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยและพัฒนา รูปแบบการนิเทศเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

2.2 ควรวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันปัญหา ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำแนกตามขนาดของโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติสุดา ศรีสุข. (2552). *ระเบียบวิธีวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. เชียงใหม่: ครองช่างพรินต์ติง.
- จารุพงศ์ พลเดช. (2546). “การบริหารแบบมีส่วนร่วมและการให้อำนาจปฏิบัติ.” *วารสารพัฒนาชุมชน*. 42(4). 13-18.
- ชาวี มณีศรี. (2538). *การนิเทศการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โสภณการพิมพ์.
- ผดุง ยาละ. (2552). *การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 4*. คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะคุรุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2553). *การนิเทศการสอน*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร
- วีรศักดิ์ ชมภูคำ. (2550). *การนิเทศการศึกษา*. เชียงใหม่: คณะคุรุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- ศศิภาญจน์ โพธิ์ลังกา. (2555). *รูปแบบนิเทศการศึกษาโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครอุบลราชธานี*. คุรุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สังัด อุทรานันท์. (2530). *การนิเทศการศึกษา หลักการ ทฤษฎีและปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: มิตรสยาม.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2553). *แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามกฎกระทรวงว่าด้วย ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2554). *แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2555). *รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการนำมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่การปฏิบัติและมโนทัศน์ของผู้เกี่ยวข้อง: การวิจัยแบบผสม*. กรุงเทพมหานคร: โสภณการพิมพ์.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2556). *สรุปผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ.2554-2558) ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี พ.ศ.2554*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). *แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง พ.ศ 2552-2559*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

- สุดาวดี จตุรงค์วานิช. (2555). *การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอัสสัมชัญสมุทรปราการ*. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Glickman, C.D., Gordon, S.P., Ross-Gordon, J.M. (1995). *Supervision and instruction: A developmental approach*. 3rd ed. Massachusetts: Allyn and Bacon, Inc..
- Glatthorn, A.A. (1984). *Differentiated supervision*. Wachington D.C.: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Herris, B.M. (1985). *Supervisory behavior in education*. 3rd ed. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.